

Nr 107.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1954/55 till statens bakteriologiska laboratorium m. m.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln, punkterna 12 och 13, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1954/55 såsom förslagsanslag under rubriken Statens bakteriologiska laboratorium beräkna till Avlöningar 2 250 000 kronor och till Omkostnader 1 500 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 128, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 5 mars 1954, framlagt de förslag, vilka framgår av den följande redogörelsen.

1:o) **Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (s. 3—49) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens bakteriologiska laboratorium, vilka föreslagits av departementschefen, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens bakteriologiska laboratorium, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55, dels ock till Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar för nämnda budgetår under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 213 000 kronor.

Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 2 140 000 kronor.

I propositionen lämnas en redogörelse för en av sakrevisionen verkställd utredning samt för däröver avgivna yttranden. Utskottet får härutinnan hänvisa till statsrådsprotokollet (s. 3—31).

I anledning av den ifrågavarande utredningen anför departementschefen i huvudsak följande.

Vid den av statens sakrevision efter samråd och delvis i samarbete med statens organisationsnämnd företagna utredningen rörande laboratoriets organisation m. m. har till närmare behandling upptagits tre huvudspörsmål, nämligen dels en omorganisation av laboratoriets ledning, dels forskningens inriktning, dels ock preparattillverkningens eventuella förläggning utom laboratoriet. I sistnämnda båda hänseenden föranleddes utredningen närmast av vad statsutskottet anfört i sitt utlåtande nr 11 till 1952 års *Bihang till riksdagens protokoll 1954. 6 saml. Nr 107.*

riksdag. I detta utlåtande, som godkändes av riksdagen, ifrågasattes bl. a., om icke delar av laboratoriets tillverkning med ekonomisk fördel och utan eftersättande av säkerhetskraven skulle kunna överföras till apoteksväsendet eller läkemedelsindustrien samt om icke forskningsverksamheten ur kostnadssynpunkt skulle kunna samordnas med motsvarande verksamhet på annat håll och i övrigt rationaliseras. Frågan om tillverkningsorganisationen föreslås av sakrevisionen bliva föremål för särskild utredning. Kungl. Maj:t har därför uppdragit åt särskilt tillkallad sakkunnig att verkställa utredning rörande förläggningen av vid laboratoriet och vid statens veterinärmedicinska anstalt bedriven tillverkning av vissa human- och veterinärmedicinska preparat m. m. Sakrevisionens utredning beträffande laboratoriets ledning avsåg i första hand att förbättra laboratoriets ställning i administrativt och ekonomiskt hänseende, där förhållandena ansågs vara mindre tillfredsställande.

Redan under sakrevisionens utredning har genomförts eller föreslagits åtskilliga åtgärder i olika hänseenden. I detta sammanhang må endast erinras om inrättandet fr. o. m. den 1 juli 1952 av bl. a. en ingenjörstjänst, varigenom laboratoriet erhållit tillgång till driftteknisk sakkunskap och den vetenskapliga personalen samtidigt befriats från vissa arbetsledande uppgifter. Utredningen har vidare lett till att icke oväsentliga besparingar uppnåtts.

De hittills uppnådda resultaten bör emellertid betraktas endast såsom en första etapp av rationaliseringsarbetet, vilket därför måste fortsättas av laboratoriet. Med hänsyn härtill och med beaktande av vad förut anförts anses det vara nödvändigt, att laboratoriet erhåller en i vissa avseenden ändrad organisation. Det förslag till omorganisation, som framlagts av sakrevisionen, anses härvid i princip kunna godtagas. Då emellertid ställning f. n. icke kan tagas till frågan om tillverkningens förläggning, anses omorganisationen i vissa delar böra erhålla provisorisk karaktär. Bl. a. föreslås serologiska avdelningen (tillverkningsavdelningen) i huvudsak skola lämnas utanför.

Departementschefen övergår härefter till de av sakrevisionen i samband med behandlingen av de båda återstående huvudspörsmålen, laboratoriets ledning m. m. och forskningens inriktning, framlagda förslagen.

Vad först angår frågan om laboratoriets ledning har sakrevisionen därmed avsett dels instansen närmast över föreståndaren, d. v. s. laboratoriets styrelse, dels föreståndaren, dels ock avdelningsföreståndarna eller motsvarande befattningshavare. Frågan om laboratoriets högsta ledning har tidigare vid flera tillfällen varit uppe till diskussion. F. n. står laboratoriet under medicinalstyrelsens överinseende och ledning och medicinalstyrelsen är i kameralt hänseende laboratoriets huvudförvaltning. Styrelsens kameralbyråchef skall därvid ägna särskild uppmärksamhet åt den ekonomiska skötseln av såväl detta som de båda övriga styrelsen underställda laborato-

rierna (rättskemiska och farmaceutiska). De förslag i övrigt till lösning av detta spörsmål, som förut diskuterats, har avsett antingen en för nämnda tre laboratorier och statens institut för folkhälsan gemensam styrelse eller en för dessa institutioner gemensam överdirektörsbefattning. De skäl, som då anförts mot dessa förslag, torde alltjämt äga full giltighet och anses därför ej behöva ånyo upptagas till diskussion. Med den storlek laboratoriet numera nått samt med dess omfattande och snabbt växande arbetsuppgifter anses, såsom sakrevisionen föreslagit, den enda effektiva instansen över föreståndaren vara en laboratoriets egen styrelse. De skäl, som anförts härför, måste enligt departementschefen anses äga giltighet även om tillverkningen eller viss del därav skulle förläggas utanför laboratoriet. Med hänsyn härtill och under beaktande av medicinalstyrelsens ständigt växande arbetsbörda anser departementschefen sig böra förordna, att en särskild styrelse inrättas för laboratoriet, som i samband därmed skulle bilda egen huvudförvaltning. Styrelsen anses lämpligen böra bestå av högst sju ledamöter. Det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser rörande dess sammansättning m. m. Departementschefen vill dock framhålla, att medicinalstyrelsen givetvis bör erhålla direktivrätt i fråga om epidemibekämpande åtgärder. Ersättning till styrelsens ledamöter föreslås skola utgå efter motsvarande grunder som vid statens institut för folkhälsan. Kostnaderna för ändamålet uppskattas till i runt tal 3 000 kronor per år.

Beträffande föreståndartjänsten har sakrevisionen endast föreslagit den ändringen, att det nuvarande kravet på läkarlegitimation skulle utgå ur instruktionen. För egen del är departementschefen icke beredd att nu tillstyrka en sådan ändring, så mycket mer som föreståndaren enligt vad som föreslås i det följande kommer att avlastas vissa administrativa och ekonomiska uppgifter. Därest ett bibehållande av förenämnda krav skulle begränsa kretsen av lämpliga sökande, anses Kungl. Maj:t äga befogenhet att, då frågan om succession blir aktuell, besluta om erforderlig ändring eller eventuell dispens. I fråga om de särskilda avdelningarna delar departementschefen i princip sakrevisionens uppfattning om angelägenheten av att dessa erhåller en högt kvalificerad ledning. Skäl anses sålunda tala för att kompetenskraven för avdelningsföreståndarna på diagnostiska avdelningen och virusavdelningen, vilka båda har en kvalificerad vetenskaplig forskning att leda och övervaka, icke sättes lägre än för högskoleprofessorer. Då emellertid frågan om kompetenskrav och löneställning för nämnda och andra avdelningsföreståndare vid institutioner med praktiskt och vetenskapligt syfte anses böra prövas i ett sammanhang, anser departementschefen sig icke nu kunna taga slutlig ställning till sakrevisionens förslag i denna del. Icke heller till frågan om föreståndarskapet för serologiska avdelningen är departementschefen av ovan anförda skäl beredd att nu taga ställning. I avbidan härpå bör emellertid såsom sakrevisionen före-

slagit laboratoriet beredas möjlighet att mot särskilt arvode anlita en teknisk konsult. Det förutsattes få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser i detta hänseende, varvid uppkommande kostnader föreslås få bestridas från laboratoriets arvodespost. Sakrevisionen har föreslagit, att antalet självständiga avdelningar reduceras genom att antibiotika-laboratoriet inordnas under diagnostiska avdelningen, genom att tekniska sektionen och kamerala avdelningen sammanföres till en ekonomiavdelning samt genom att stallarna för större djur föres till serologiska avdelningen. Departementschefen anser denna reduktion väl motiverad. I anslutning härtill anses en ny tjänst såsom föreståndare för den av kamerala avdelningen och tekniska sektionerna bildade ekonomiavdelningen böra inrättas. Behovet av kvalificerad ekonomisk och administrativ sakkunskap anses klart ådagalagt. Med hänsyn härtill föreslås den nya ekonomiavdelningen skola förestås av en byrådirektör i 31 lönegraden. Befattningen anses emellertid tills vidare böra uppföras såsom extra.

I fråga om övrig vetenskaplig och ledande personal anses angeläget, att vid virusavdelningen inrättas en laboratoriefattning. Befattningen anses liksom övriga laboratorer, som icke tillika är avdelningsföreståndare, böra placeras i lönegrad Ce 31. En befattning som laboratorieläkare i lönegrad Ce 29 skulle i så fall indragas. Med hänsyn till den förstärkning av den kvalificerade personalen, som förordats, ävensom till redan vidtagna eller föreslagna rationaliseringsåtgärder torde antalet laboratorieläkare härutöver kunna försöksvis minskas med ytterligare en. Frågan om och i vilken mån en sådan ytterligare minskning kan genomföras anses böra upptagas till förnyad prövning i samband med spörsmålen om tillverkningens förläggning samt om en beräknad omorganisation av försvarsmedicinska avdelningen. Beträffande förslaget att öka rekryteringen av annan vetenskapligt utbildad personal än läkare vill departementschefen, i likhet med såväl sakrevisionen som laboratoriets föreståndare, framhålla vikten av att även naturvetenskapligt utbildade befattningshavare knytes till laboratoriet i erforderlig omfattning. Även i fortsättningen anses dock den vetenskapliga personalen, såvitt nu kan bedömas, behöva i huvudsak rekryteras med medicinskt utbildade krafter. Kontrollanten av bakteriologiska preparat föreslås överförd från laboratoriet till medicinalstyrelsen. Styrelsens arvodespost anses dock icke behöva uppräknas för ändamålet för nästa budgetår. Veterinärbitrådets benämning föreslås ändrad till veterinär.

För att möjliggöra en rationalisering av forskningen har sakrevisionen föreslagit en avgränsning av densamma och inriktning på laboratoriets uppgifter som arbetslaboratorium, införandet av en kostnadsredovisning, som möjliggör överblick över forskningskostnaderna och forskningens personalbehov, samordning med veterinärmedicinska anstalten samt övergång till den vetenskapligt utbildade personalens rekrytering på ett mera allsidigt sätt. Sistnämnda spörsmål har ovan berörts. En viss samordning med

veterinärmedicinska anstalten synes redan föreligga och bör givetvis utan svårighet kunna utvidgas till förmån för båda parter. För att kunna bedöma de utgifter, som föranledes å ena sidan av det vetenskapliga arbetet och å den andra av rutinarbetet, anses kostnadsbokföring böra införas vid laboratoriet. Då dylik bokföring emellertid är förhållandevis personalkrävande, anses behovet härav efter några år böra omprövas. Beträffande forskningens avgränsning överensstämmer sakrevisionens principiella inställning i sak med föreskrifterna i gällande instruktion. Däri föreskrives, att laboratoriet har till uppgift att utföra bakteriologiskt och epidemiologiskt arbete med såväl praktiskt som vetenskapligt syfte. I princip föreslås alltså forskningen skola begränsas till den humana medicinska bakteriologin och epidemiologin och därmed sammanhängande frågor. Forskningen anses därvid i första hand böra inriktas på sådana problem, som är av omedelbart intresse för laboratoriets arbetsuppgifter och som direkt kan förbättra dess ställning som laboratorium i medicinalväsendets tjänst. Laboratorieföreståndaren har i princip anslutit sig till dessa slutsatser såsom överensstämmande med de riktlinjer, laboratoriet sökt följa. Vid sidan av denna laboratoriets egna forskning anses liksom hittills, i den mån så lämpligen kan ske, självständig forskning böra bedrivas vid laboratoriet. Departementschefen vill till slut i detta sammanhang understryka sakrevisionens uttalande, att det för att laboratoriet skall kunna rätt fullgöra sina åligganden oundgängligen erfordras en omfattande och kostnadskrävande forskning. I enlighet med den ovan redovisade behandlingen av sakrevisionens utredning har departementschefen förordat att vid bakteriologiska laboratoriet fr. o. m. budgetåret 1954/55 inrättas — förutom en särskild styrelse för laboratoriet — vissa nya tjänster, nämligen en befattning såsom byrådirektör i lönegrad Cg 31 såsom chef för den nya ekonomiavdelningen och en såsom laborator i lönegrad Ce 31 på virusavdelningen. Å andra sidan indrages två laboratorieläkartjänster i lönegrad Ce 29. För att bereda laboratoriets serologiska avdelning tillgång till speciell driftteknisk sakkunskap anses Kungl. Maj:t böra äga medgiva anlitaandet av en särskild teknisk konsult. Laboratoriets kontrollant av bakteriologiska preparat, vilken f. n. uppbär ett arvode om 6 000 kronor per år, överföres till medicinalstyrelsen. Det tillstyrkes, att ekonomiavdelningens biträdespersonal utökas med två kontorsbiträden.

Med hänsyn till angelägenheten att vid uppkommande eller hotande epidemier möjlighet finnes att förstärka laboratoriets personal, bl. a. för det fältepidemiologiska arbetet, förordas, att sjukvårdsberedskapsnämndens epidemiolog, såsom i någon mån skedde även under paratyfusedepidemien föregående år, må anlitas för ändamålet och sålunda i viss utsträckning fullgöra de uppgifter, som avsetts åvila en statsepidemiolog. På grund härav uppkommande särskilda kostnader anses i så fall böra bestridas från laboratoriets anslag eller andra för epidemibekämpning anvisade medel. Om

den nu föreslagna anordningen skulle medföra oundgängligt behov att förstärka nämndens personal, har Kungl. Maj:t möjlighet härtill med stöd av riksdagens tidigare lämnade bemyndigande. I övrigt tillstyrkes att medel liksom för innevarande budgetår beräknas för anställande av en laboratorieläkare i Cg 31, vilken föreslås skola benämnas laborator, och ett laboratoriebiträde i Cg 11 för tillverkning av vissa bakteriologiska preparat.

I fråga om virusavdelningen tillstyrkes, att medel beräknas för anställande av ett laboratoriebiträde i lönegrad 11 och två biträden i lönegrad 6. Befattningarna anses emellertid tills vidare böra inrättas som extra. Å andra sidan förordas, att motsvarande antal av laboratoriets nuvarande befattningar av samma slag överföres till extra ordinarie stat. Med hänsyn bl. a. till genomförda rationaliseringsåtgärder och det beräknade nedläggandet av gasbrandserumtillverkningen anses antalet stallbiträden i lönegrad Cg 10 och antalet biträden i Cg—Ce 5 kunna minskas med vardera två.

Beträffande löneregleringar förordas, utöver vad ovan anförts, att en vaktmästare, tillika chaufför, i lönegrad Ca 10 förordnas att uppehålla en befattning såsom förste expeditionsvakt med placering tills vidare i lönegrad Cg 12, att ett stallbiträde i lönegrad Ce 10 utbytes mot ett laboratoriebiträde i lönegrad Ce 11, att ett biträde i lönegrad Ce 5 utbytes mot en vaktmästare i lönegrad Ce 10 samt att tre biträden i lönegrad Cg—Ce 5 uppflyttas till lönegrad Ce 6. Vid uppkommande ledighet å den nuvarande befattningen såsom förste byråsekreterare i lönegrad Ce 27 anses densamma böra utbytas mot en kamrerstjänst med placering i lönegrad Ce 25.

För vikariats- och övertidsersättningar f. n. avsett belopp har med hänsyn bl. a. till tidigare genomförda löneregleringar visat sig otillräckligt. Det förordas därför en uppräknig av icke-ordinarieposten med 36 000 kronor, vilket innebär att för ändamålet kan disponeras ungefär samma belopp som under budgetåren 1951/52 och 1952/53.

För ett genomförande av de nu framlagda förslagen erfordras en ökning av medelsanvisningen med omkring 20 500 kronor för personalförstärkningar, löneregleringar och ersättning till ledamöter i laboratoriets styrelse samt med 36 000 kronor för vikariatsersättningar. Härtill kommer den automatiska utgiftsstegringen med 16 100 kronor för löneklassuppflyttningar m. m. Anslaget föreslås alltså uppräknat med 72 600 eller i runt tal 73 000 kronor.

Utskottet. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen anses den i förevarande proposition föreslagna omorganisationen av statens bakteriologiska laboratorium i vissa delar böra erhålla provisorisk karaktär. Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag i denna del, men vill framhålla önskvärdheten av att förslag rörande preparattillverkningens förläggning underställes riksdagen så snart omständigheterna det medger.

Vad angår detta avsnitt i övrigt har utskottet vid genomgång av de olika

spörsmålen funnit sig böra i huvudsak tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Endast i ett par hänseenden föranleder förslagen vissa allmänna uttalanden från utskottets sida.

Sakrevisionen har föreslagit att kravet på läkarlegitimation beträffande föreståndartjänsten skall utgå ur instruktionen. Departementschefen är icke beredd att tillstyrka en sådan ändring. För egen del anser utskottet, som erinrar att kravet på läkarlegitimation slopats då det gäller medicinalstyrelsens chef, att ett genomförande av ifrågavarande omorganisation bör föranleda att Kungl. Maj:ts fria provningsrätt i fråga om utseende av laboratoriets föreståndare vidgas.

Såsom föredragande statsrådet framhållit, har förhållandena i fråga om laboratoriets administrativa och ekonomiska ledning varit mindre tillfredsställande. Mot bakgrunden härav vill utskottet i anslutning till departementschefens förslag att en särskild styrelse skall inrättas uttala, att det torde få förutsättas att framstående administrativa egenskaper och erfarenhet från industriell organisation blir representerade i styrelsen.

Då laboratoriets främsta uppgift får anses vara att genom bakteriologisk och virologisk diagnostik samt kontroll å humanmedicinska preparat medverka i kampen mot de smittsamma sjukdomarna, vill utskottet understryka departementschefens uttalande att medicinalstyrelsen bör erhålla ovillkorlig direktivrätt i fråga om epidemibekämpande åtgärder.

Slutligen vill utskottet beträffande forskningen ansluta sig till departementschefens uppfattning om nödvändigheten av en sådan kostnadsbokföring, att en avvägning för framtiden kan ske mellan forskningen och andra angelägna utgiftsändamål.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 5 mars 1954 angivna ändringar i personalförteckningen för statens bakteriologiska laboratorium;

b) godkänna följande avlöningsstat för statens bakteriologiska laboratorium, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	326 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	30 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	1 165 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	692 000

Summa kronor 2 213 000;

c) till *Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 213 000 kronor.

2:o) *Statens bakteriologiska laboratorium: Omkostnader. Kungl. Maj:t* har (s. 49—57) föreslagit riksdagen att till Statens bakteriologiska laboratorium: Omkostnader för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 637 000 kronor.

Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 1 399 000 kronor.

Bakteriologiska laboratoriet har vid utgången av det senast förflutna budgetåret redovisat en betydande balans av obetalda räkningar utöver vad som beräknats i samband med för samma budgetår medgivna anslagsöverskridanden. En bidragande orsak härtill synes ha varit, att laboratoriet saknat möjligheter att överblicka det verkliga utgiftsläget. För att för framtiden undvika ett sådant förhållande är det nödvändigt, att en dispositionsbokföring införes vid laboratoriet. Detta föreslås skola ske snarast möjligt och redan under innevarande budgetår.

Vad härefter angår medelsbehovet för nästa budgetår beräknas ökad medelsanvisning till sjukvård m. m. med 10 000 kronor, till bränsle, lyse, gas och vatten med likaledes 10 000 kronor, samt till övriga expenser med 5 000 kronor.

Då utgifterna för inköp av blod för tillverkning av konvalescentsera budgetåret 1952/53 uppgick till endast omkring 25 000 kronor, anses den under anslagsposten till övriga utgifter för detta ändamål upptagna delposten kunna uppföras med 28 000 kronor, innebärande en minskning med 22 000 kronor. Under posten till inköp och underhåll av inventarier och instrument beräknas en ökning med 20 000 kronor för anskaffande av utrustning för tillverkning av semisyntetiska substrat och med 7 000 kronor för utbyte av en bil. Posten till inköp och underhåll av djur föreslås uppräknad med 25 000 kronor.

I belastningssiffran för budgetåret 1952/53 beträffande posten till inköp av förbrukningsartiklar ingår bl. a. ett belopp om cirka 25 000 kronor för inköp av konvalescentblod, vilken utgift fr. o. m. innevarande budgetår bestrides från särskild delpost. Med hänsyn bl. a. härtill och under förutsättning att alla möjligheter till besparingar vederbörligen beaktas, anses posten i enlighet med sakrevisionens förslag kunna upptagas till 525 000 kronor, innebärande en uppräkning med 25 000 kronor. Posterna till tjänstedräkt m. m., till tvätt och inre renhållning samt till automobiler och transporter föreslås minskade med resp. 1 000, 5 000 och 3 000 kronor.

För frystorkning av sera m. m. föreslås anvisad en särskild delpost om 30 000 kronor. Anslagsposten till övriga utgifter skulle i enlighet härmed behöva uppräknas med 76 000 kronor.

Medicinalstyrelsen har vidare hemställt om anvisande av medel för viss engångsanskaffning av utrustning för blodseparering, serumrening och rationalisering av diskarbetet. Investeringarna beräknas betala sig på kort tid dels genom minskade utgifter under såväl avlönings- som omkostnadsanslaget, dels genom ökad utvinning av renad serumprodukt. Med hänsyn härtill ävensom till angelägenheten av att laboratoriet kan tillhandahålla sera av fullt tillfredsställande kvalitet anser departementschefen sig böra tillstyrka, att medel anvisas för dessa ändamål. I enlighet härmed förordas, att en särskild anslagspost om 137 000 kronor tillfälligt uppföres under omkostnadsanslaget.

Vid bifall till vad nu förordats anses anslaget böra höjas med 238 000 kronor och sålunda upptagas till 1 637 000 kronor.

Utskottet får med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställa, att riksdagen må till Statens bakteriologiska laboratorium: Omkostnader för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 637 000 kronor.

3:o) **Nybyggnad för virusavdelning vid statens bakteriologiska laboratorium och virusinstitution vid karolinska institutet m. m.** Kungl. Maj:t har (s. 57—71) föreslagit riksdagen att *dels* till Nybyggnad för virusavdelning vid statens bakteriologiska laboratorium och virusinstitution vid karolinska institutet m. m. för budgetåret 1954/55 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett reservationsanslag av 756 000 kronor, *dels ock* till Anskaffande av viss utrustning m. m. vid statens bakteriologiska laboratorium för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 107 000 kronor.

Frågan om uppförande av en ny byggnad för virusavdelningen vid statens bakteriologiska laboratorium har varit aktuell sedan flera år tillbaka. Redan den 25 januari 1946 uppdrog Kungl. Maj:t sålunda åt byggnadsstyrelsen att utarbeta förslag till utbyggnad av laboratoriet, avseende bl. a. en ny virusavdelning. Under utredningens gång aktualiserades frågan om inrättandet av en virusinstitution vid karolinska institutet, vilken i så fall för att möjliggöra ett rationellt utnyttjande av personella och materiella resurser ansågs böra förläggas i anslutning till den planerade virusavdelningen. Byggnadsstyrelsens år 1947 framlagda förslag befanns emellertid av flera skäl böra omarbetas, bl. a. för att möjliggöra ett hänsynstagande till vissa beredskapskrav. Byggnadsstyrelsen har med anledning härav i början av år 1953 inkommit med ett nytt förslag till en för laboratoriets virusavdelning och institutets virusinstitution gemensam nybyggnad med tillhörande djurhus i anslutning till laboratoriets nuvarande anläggning.

Sedan denna byggnadsfråga första gången aktualiserades, har utvecklingen på virusområdet varit synnerligen snabb och omfattande. Fr. o. m. den 1 juli 1948 inrättades en professur i virusforskning vid karolinska institutet, varvid provisoriska lokaler inreddes i ett smådjurshus vid laboratoriet. Såväl dessa provisoriska lokaler som laboratoriets egen virusavdelning har sedan flera år varit fullkomligt otillräckliga för sitt ändamål. Personalen utsättes härigenom för en betydande smittofara och flera fall av laboratorieinfektion har inträffat under de senaste åren. Vissa virusarter, som förorsakar allvarigare sjukdomstillstånd, har därför ej ansetts kunna bearbetas. Det anförda torde enligt departementschefen vara tillräckligt för att belysa de svårigheter, som f. n. råder i detta hänseende. Det anses mot bakgrunden härav vara synnerligen angeläget, att förslaget om nya och ändamålsenliga lokaler för virusverksamheten nu förverkligas utan ytterligare dröjsmål. En sammankoppling av virusavdelningen och virusinstitutionen anses innebära stora fördelar för båda parter ur såväl ekonomiska som andra synpunkter. Dyrbar apparatur och specialinredda lokaler kan i viss utsträckning utnyttjas gemensamt. Ett samarbete mellan den rent vetenskapliga forskningen och den mera på praktiska arbetsuppgifter direkt inriktade verksamheten vid laboratoriets virusavdelning anses även vara fördelaktig. Med hänsyn till det anförda och efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet anser departementschefen sig böra förordna, att gemensamma lokaler anordnas för nämnda avdelning och karolinska institutets virusinstitution. Därmed skulle ett viktigt steg tagas för att stärka både forskningens och den praktiska verksamhetens resurser på det virologiska området.

Departementschefen vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att frågan om den föreslagna nybyggnadens (utom djurhuset) storlek och utformning möjligen skulle kunna påverkas av frågan om förläggningen av vid laboratoriet bedriven tillverkning av vissa preparat. Kungl. Maj:t har uppdragit åt särskilt tillkallad sakkunnig att verkställa utredning rörande förläggningen av vid laboratoriet och vid statens veterinärmedicinska anstalt bedriven tillverkning av vissa human- och veterinärmedicinska preparat m. m. Utredningsuppdraget omfattar även frågan om den framtida förläggningen av vid nämnda institutioner f. n. bedriven tillverkning av virologiska preparat. Sistnämnda fråga har ägnats särskild uppmärksamhet med hänsyn till angelägenheten av att lokalfrågan för laboratoriets virusavdelning samt virusinstitutionen snarast möjligt skall kunna erhålla sin lösning. Från utredningsmannen har inhämtats i huvudsak följande.

Den verksamhet, som f. n. bedrivs vid laboratoriet och veterinärmedicinska anstalten, avser dels diagnostik beträffande bl. a. smittsamma och vissa toxikologiska sjukdomstillstånd, dels tillverkning av profylaktiska och terepevtiska preparat, dels ock forskning inom nämnda båda verksam-

hetsgrenar. Det torde vara uppenbart, att den mest kvalificerade diagnostiken alltså bör tillkomma nämnda båda centrallaboratorier. De varandra särskilt närliggande bakteriologiska och virologiska diagnostikgrenarna bör icke skiljas från varandra och den centralt bedrivna diagnostiken beträffande bakteriologiska och virologiska sjukdomar hos människor och djur därför under överblickbar tid kvarligga vid laboratoriet resp. anstalten. Diagnostik och tillverkning på det virologiska området bör sammanhållas. En sammankoppling av produktionen av virusympämnena med en diagnostisk verksamhet medför flera fördelar. Diagnostik och ympämneshandling utnyttjar sålunda samma metodik och för båda ändamålen kräves odling i stor skala för framställning av den mängd virus, som skall ingå i ett ympämne resp. antigen för serologisk diagnostik. Den specifika kontrollen av ympämnenas verkningsvärde utföres med en metodik, som helt överensstämmer med diagnostikens. En direkt kontakt med diagnostiken garanterar vidare snabbast möjliga kännedom om virussjukdomarnas uppträdande i landet och underlättar ympämneshandlingens anpassning efter det aktuella epidemiologiska läget. I fråga om vissa virussjukdomar, exempelvis influensa, förändras virus immunologiska egenskaper undan för undan. För ympämneshandlingen är det av grundläggande betydelse, att dessa förändringar följes, vilket tillhör diagnostikens uppgifter, och att varje nyuppträdande virusvariant omgående utnyttjas för ympämneshandlingen. Utvecklingen inom virusområdet är f. n. synnerligen livlig. Med hänsyn till den mycket begränsade tillgången på virologer bör verksamheten tills vidare koncentreras till ett fåtal institutioner. Det synes därför mest ändamålsenligt att tills vidare låta de diagnostiska serviceorganen alltså omhänderha tillverkningen av virologiska preparat. Vid en avdelning, inriktad uteslutande på diagnostik, måste som en ofrånkomlig konsekvens av nödvändigheten att hålla en tillräcklig beredskap uppkomma ett avsevärt spill och driftkostnaden bli hög. Genom kombination med vaccinproduktion kan denna olägenhet avsevärt minskas. Produktionen av virologiska preparat kan sålunda i dagens läge ur vissa synpunkter anses vara en biprodukt från den diagnostiska verksamheten. Utvecklingen på området är f. n. ytterst snabb. Metoderna har ännu icke stabiliserats och hela verksamheten befinner sig i viss utsträckning på experimentstadiet. Att under sådana förhållanden överflytta tillverkningen på en särskild, för ändamålet hittills oprövad organisation synes ägnat att inge starka betänkligheter.

Det anförda har helt övertygat departementschefen om nödvändigheten av att under den tid, som f. n. kan överblickas, bibehålla tillverkningen av virologiska preparat vid statens bakteriologiska laboratorium. Beträffande frågan om förläggningen av övriga delar av laboratoriets produktion har departementschefen på utredningens nuvarande stadium vid bedömningen av det aktuella lokalbehovet ansett sig böra utgå från att densamma i dess helhet kan komma att utflyttas från laboratoriet. Enligt från laboratorieföreståndaren inhämtade uppgifter skulle därvid frigöras omkring 770 m² effektiv golvyta. Å andra sidan uppskattas de för virusändamål erforderliga ökade utrymmena till omkring 1 900 m². Dessa utrymmen anses lämpligen böra sammanföras till en enhet. Vidare föreligger ett lokalbehov om cirka 1 245 m², avseende bl. a. sådana ändamål, som omfattades redan av

det byggnadsstyrelsen år 1946 lämnade uppdraget och som icke tillgodoses genom tillkomsten av en ny virusbyggnad. Under förutsättning att en sådan byggnad tillkommer, frigöres dock cirka 420 m², vilka utrymmen jämte förenämnda 770 m² i så fall skulle kunna disponeras för att täcka sistnämnda lokalbehov. I enlighet härmed anser departementschefen sig kunna i huvudsak godtaga det principförslag till nybyggnad, som framlagts av byggnadsstyrelsen.

Kostnaderna för nybyggnaden har enligt prisläget den 1 juli 1952 beräknats till 3 750 000 kronor, varav belöper på virusavdelningen 1 800 000 kronor, på virusinstitutionen 680 000 kronor samt på gemensamma utrymmen 1 270 000 kronor. Härtill kommer kostnaden för viss fast inredning m. m., omkring 175 000 kronor, samt utrustningskostnaden, cirka 513 000 kronor för virusavdelningen och cirka 493 000 kronor för virusinstitutionen. Av sistnämnda belopp har 1953 års riksdag under åttonde huvudtiteln anvisat 50 000 kronor. För nästa budgetår anses för uppgörande av huvudritningar och andra förberedande arbeten samt för påbörjande av byggnadsarbetena böra anvisas 130 000 resp. 500 000 kronor, eller tillhoppa ett investeringsanslag om 630 000 kronor.

Vidare har medicinalstyrelsen hemställt om anvisande av tillhoppa 284 100 kronor för vissa ombyggnadsarbeten m. m. vid laboratoriet. Den närmaste anledningen härtill är de upprepade fall av tuberkulos, som inträffat vid laboratoriet, främst i samband med tuberkulosdiagnostiken. Med hänsyn till den uppenbara smittrisk, som synes vara förenad med arbetet i de nuvarande lokalerna icke blott för den med detta arbete direkt sysselsatta personalen utan även för laboratoriets övriga befattningshavare, anses åtgärder snarast böra vidtagas för att undanröja dessa missförhållanden. Även de ifråga om serologiska avdelningen och tekniska sektionerna m. m. föreslagna åtgärderna, vilka närmare anges i statsrådsprotokollet, anses böra tillstyrkas. Beträffande serologiska avdelningen vill departementschefen särskilt framhålla, att den nuvarande förhållandevis höga kassationsprocenten vid preparattillverkningen därigenom kan nedbringas. Kostnaderna beräknas betala sig på mycket kort tid. Beträffande omfattningen av de föreslagna åtgärderna ansluter departementschefen sig helt till sakrevisionens förslag. Med hänsyn härtill och då vissa byggnadsarbeten, såsom sakrevisionen förutsatt, anses böra utföras såsom vanliga underhållsarbeten, uppskattas det för ändamålet erforderliga medelsbehovet till sammanlagt 233 000 kronor, varav för byggnadsarbeten 126 000 kronor samt för inventarier och annan utrustning 107 000 kronor. För ändamålet anses medel böra anvisas dels i vad avser byggnadsarbetena under det för virusbyggnaden avsedda investeringsanslaget dels ock beträffande utrustningen m. m. under ett särskilt reservationsanslag om sistnämnda belopp.

Utskottet. Såsom departementschefen framhållit kan vissa skäl anföras för att under den tid, som kan överblickas, bibehålla tillverkningen av virologiska preparat vid statens bakteriologiska laboratorium. Utskottet anser sig likväl inte kunna föreslå riksdagen att nu taga definitiv ställning till denna fråga. Både principiella och praktiska skäl talar nämligen enligt utskottets sätt att se mot att riksdagen binder sig för en lösning av spörsmålet, innan pågående utredning av det större problemet — förläggningen av all vid laboratoriet nu förekommande preparattillverkning — slutförts.

Frågan om den framtida förläggningen av tillverkningen av virusympämnen bör emellertid med hänsyn till vad departementschefen anfört om de nuvarande lokalernas otillräcklighet inte tillåtas försena den föreslagna nybyggnadens färdigställande. Utskottet tillstyrker alltså departementschefens förslag om medelsanvisning för nybyggnad, men förutsätter härvid, att byggnadsstyrelsen i samråd med statens sakrevision utformar byggnaden på sådant sätt att den utan kostsamma ändringar kan användas även för forskningsändamål eller diagnostiska uppgifter. Slutlig ställning till frågan om förläggningen av virusympämnestillverkningen bör vid ett bifall till utskottets förslag tagas i samband med prövningen av det kommande resultatet av pågående sakkunnigutredning rörande förläggningen av vid laboratoriet nu bedriven tillverkning av humanmedicinska preparat.

Under återopande av det anförda och då Kungl. Maj:ts förslag icke givit utskottet anledning till annan erinran hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) till *Nybyggnad för virusavdelning vid statens bakteriologiska laboratorium och virusinstitution vid karolinska institutet m. m.* för budgetåret 1954/55 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 756 000 kronor;

b) till *Anskaffande av viss utrustning m. m. vid statens bakteriologiska laboratorium* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 107 000 kronor.

Stockholm den 4 maj 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Iwar Anderson, Näsgård, Alfred Nilsson, Näsström, Pålsson, Hesselbom, Gustaf Andersson, Einar Persson, Ragnar Persson, Bergh, Holmqvist och Sunne; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Malmborg i Skövde, Bergström, Andersson i Malmö, Lindholm, Åkerström, Staxäng, fröken Elmén, herrar Johansson i Mysinge, Petterson i Degerfors, Onsjö, fru Ericsson i Luleå, herrar Gustafsson i Skellefteå, Almgren och fröken Ager.
